

RIJEČ UREDNICE

Problematika povijesti slovenske zajednice i pojedinaca koji su u hrvatske krajeve došli iz Slovenije nije osobito popularna u hrvatskim i slovenskim znanstvenim krugovima. Nekako je općeprihvaćena činjenica da su pojedinci iz Slovenije ovdje, u Hrvatskoj i da su ovdje od pamtivijeka te im se rijetko pridavala neka posebna pažnja. Možda je jedan od razloga upravo taj da su ti pojedinci kontinuirano prisutni u hrvatskim krajevima te da su često neumorno i samozatajno bili aktivni na različitim područjima: obrazovanju, znanosti, umjetnosti, vjersko-pastoralnom i mnogim drugim područjima. Mnogi od njih, čak i ne htijući, i ne znajući, uspjeli su za društvo, u kojem su djelovali, učiniti mnogo, suoblikovati ga i učiniti boljim. Koliko je bilo takvih pojedinaca, nemamo odgovora jer je to tematika koja se istražuje nekontinuirano, parcijalno i nije od društvene važnosti.

Upravo stoga je i nastao ovaj zbornik radova, kao odgovor na potrebu za objašnjenjem tko su bili ti pojedinci te njihovim evidentiranjem kako bi se sačuvali od zaborava. Ovaj zbornik, ujedno i rezultat znanstvenog skupa, ocjenjujemo kao jedan iskorak u smjeru osvješćivanja i aktualizacije problematike slovenskih pojedinaca (intelektualaca, učitelja, narodnih buditelja, svećenika, umjetnika i drugih) i njihova djelovanja u hrvatskim krajevima.

Zbornik radova, koji se nalazi pred vama, nastao je kao rezultat Međunarodnog znanstvenog skupa „Slovenski svećenici u hrvatskoj Istri u 19. i 20. stoljeću” koji je bio održan u prostorima Državnog arhiva u Pazinu 6. svibnja 2022. godine. Skup je organiziran u suradnji Državnog arhiva u Pazinu, Porečke i Pulske biskupije te Inštituta za narodnostna vprašanja iz Ljubljane. Potpora u projektu bila je Škofija Koper, a medijski pokrovitelj Radio Istra. Zahvalna sam ovdje navedenim institucijama na potpori i shvaćanju važnosti ove tematike.

Organizacijski odbor Skupa činili su: Barbara Riman (predsjednica Organizacijskog odbora), Dražen Kutleša (suorganizator Skupa), Mirela Mrak Kliman (suorganizatorica Skupa), Sergije Jelenić (član), Ivan Milotić (član), Ilija Jakovljević (član), Ivan Miškulin (član), Maja Milovan (tajnica) i Anamarija Kurelić (tajnica).

Cilj održavanja znanstvenog skupa, a onda i objavljivanja radova u ovom zborniku, povezan je s činjenicom da su u hrvatskoj Istri tijekom povijesti djelovali brojni svećenici, koji su potjecali iz slovenskih krajeva, a čije je djelovanje ponekad i zaboravljeno. Zanimljivo je da mnogi od njih žive u kolektivnoj svi-

jesti vjerskih zajednica u kojima su djelovali, ali se o njihovu radu može pronaći relativno malo zapisanih svjedočanstava, stručnih i znanstvenih radova.

U Zborniku nisu radovi svih znanstvenika koji su sudjelovali na znanstvenom skupu pa ipak smatramo da je s izborom tema, kao i znanstvenim pristupom učinjen važan korak k osvještavanju važnosti istraživanja djelovanja slovenskih svećenika u hrvatskoj Istri. Promatrajući radove objavljene u Zborniku možemo tvrditi da su obuhvaćeni zaslužni pojedinci te da će ovaj rad biti jedan od, nadamo se, budućih koraka prema istraživanju ove tematike. Zbornik sadrži sedam članaka.

Mr. sc. Ilija Jakovljević u svojem radu „Slovenski svećenici: očuvanje vjerske i nacionalne svijesti u Istri” piše o važnosti uloge slovenskih svećenika u povijesti Crkve u Istri u 19. i 20. stoljeću te naglašava jedinstvo slovenskih i hrvatskih svećenika koji su bili jedinstveni u pastoralnom radu među Hrvatima u Istri. U svojem radu spominje slovenske svećenike koji se češće spominju u crkvenoj istarskoj povijesti.

Dr. sc. Rafko Valenčić objavio je rad pod naslovom „Slovenski duhovnici v Istri v 19. in 20. stoletju” u kojem analizira djelovanje većeg broja slovenskih svećenika u hrvatskoj Istri, a koji su prije svega djelovali u smjeru razvoja vjerskog, ali i općeg napretka istarskog puka, puštajući nacionalno po strani. Osim na temelju literature, autor o mnogima piše i na temelju svojih osobnih iskustava i sjećanja na njih.

Ta dva rada na određeni su način ujedno i dobar uvod u nastavak Zbornika, u kojem su se autori uglavnom fokusirali na pojedine svećenike, njihov život i djelovanje.

Tako je **dr. sc. Stipan Trogrlić** svoju pažnju u radu „Svi križni putovi svećenika Stjepana Ceka u doba fašizma i komunizma” usmjerio prije svega na Stjepana (Štefana) Ceka i njegovo djelovanje u vrijeme „kada su se izmijenila dva totalitarna društveno-politička sustava: fašizam i komunizam”. U radu se bavi analizom Cekova djelovanja u vrijeme kada je zbog svojih pogleda na svijet i braneci prava naroda i dostojanstva svojih vjernika bio izložen raznim oblicima pritisaka, prijetnji, progona, a na kraju i osude na višegodišnju robiju.

Naslov rada **dr. sc. Elvisa Orbanića** je „Svećenik Rudolf Zafran i ženska duhovna zvanja Žminjštine (1940. – 1963.)”. U članku donosi nova saznanja o djelovanju spomenutog slovenskog svećenika u Žminju u razdoblju od 1940. do 1963. godine, a čije bi pastoralno djelovanje bilo potrebno sustavnije istražiti. Poseban naglasak je na Zafranovu poticanju mladih u odluci za uključenje u redovnička zvanja.

Još je jedan svećenik pustio značajan trag u hrvatskoj Istri te je prisutan u kolektivnoj svijesti stanovnika, gdje je djelovao je i Josip Grašič. Tako je **dr.**

sc. Milan Radošević sa svojim radom „Sjećanja Josipa Grašića na Beram i gortanovce 1929. godine” prikazao i analizirao manje poznate zapise beramskog župnika Josipa Grašića povezane s istražnim postupkom uhićenja i sudskoga procesa Vladimiru Gortanu i četvorici njegovih suučesnika.

Vito Spetić, za razliku od drugih autora, nije fokusiran na djelovanje određenih svećenika, već je u svojem radu „Društvo istarskih i slovenskih bogoslova ‘Sloga’ u Gorici (1881. – 1888.)” prikazao djelovanje društva koje je postojalo u Centralnom bogoslovnom sjemeništu u Gorici, a koje je funkcioniralo kao slovensko-hrvatsko društvo u kojem su se afirmirale kasnije istaknute osobe javnog života Istarskog poluotoka.

Zadnji rad u Zborniku, ali nimalo manje važan, rad je **Marijana Jelenića**, „Josip Vidau (1994. – 1983.)” u kojem opisuje, prije svega na temelju usmenih kazivanja, život, narav i djelovanje izumitelja „humske biske”. Rad je značajan upravo po tome što donosi nove elemente djelovanja Josipa Vidaua upravo na temelju usmenih kazivanja, a koji do sada nigdje nisu bili objavljeni.

U Zborniku je obuhvaćeno relativno malo radova, ali smatramo da je ovo važan korak prema osvještavanju znanstvene i šire javnosti o postojanju slovenskih svećenika koji su doprinijeli razvoju istarske kulture kakvu danas poznajemo. Možda uspijemo nekog od čitatelja radova iz ovog zbornika dodatno motivirati da se zainteresira za istraživanje i doprinese popularizaciji ovdje predstavljene tematike.

Barbara Riman

